

Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry asiantuntijalausunto työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle HE 8/2024 vp hallituksen esityksestä eduskunnalle aikuiskoulutustuen, ammattitutkintostipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamista koskevaksi lainsäädännöksi

Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry kiittää lämpimästi mahdollisuudesta lausua ja toimia asiantuntijana työelämä- ja tasa-arvovaliokunnassa hallituksen esityksestä eduskunnalle aikuiskoulutustuen, ammattitutkintostipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamista koskevaksi lainsäädännöksi.

NYTKIS keskittyy lausunnossaan erityisesti esityksen vaikutuksiin naisten asemaan ja sukupuolten tasa-arvoon.

Seuraavaksi mainituin perustein Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry ei kannata aikuiskoulutustuen ja vuorotteluvapaan lakkauttamista, sillä se vaikuttaa erityisesti naisten uudelleen kouluttautumiseen sekä tauon pitämiseen työelämässä, jossa mm. naisten työpahoinvointi on lisääntynyt ja taukojen pitäminen työelämästä ei jatkossa enää mahdollistuisi.

NYTKIS katsoo, että aikuiskoulutustuen kehittämiseksi asetettu sosiaali- ja terveysministeriön työryhmän työn valmistumista tulisi odottaa ennen nykyisen järjestelmän alasajoa, jotta tilanne ei tuota väliinputoajia ja toisaalta emme menetä aikuiskoulutustukeen liittyvää järjestelmäosaamista. STM:n asettaman työryhmän toimikausi ulottuu maaliskuun loppuun 2024.

Aikuiskoulutustuki

Aikuiskoulutustuen saajista 76% on naisia, joka merkitsee, että aikuiskoulutustuen lakkauttamisella on vaikutuksia erityisesti naisten asemaan työelämässä ja elinikäisen oppimisen mahdollistamisessa.

Aikuiskoulutustuki on käytössä etenkin julkisella sektorilla työskentelevillä, erityisesti kunnissa ja hyvinvointialueilla. Mikäli aikuiskoulutustuki lakkautettaisiin, se tuottaisi eriarvoisuutta työn ohessa jatko- ja täydennyskouluttautumiselle, sillä kunnissa ja hyvinvointialueilla ei ole samankaltaisia mahdollisuuksia kuin yksityisellä sektorilla.

Työelämän ja siinä vaadittavien taitojen muuttuessa aikuiskoulutustuki on voitu nähdä avaimena urakehitykseen ja mahdollisesti myös kesken jääneiden opintojen loppuun saattamiseen ja työmarkkinoiden monipuolistumiseen. Aikuiskoulutustuki voi olla etenkin pienten lasten vanhemmille ainoa tapa jatkokouluttautua, sillä opiskelu esimerkiksi iltaisin töiden jälkeen tai viikonloppuisin voi olla hankalaa tai mahdotonta.

Aikuiskoulutustuen saajista 8% on yksinhuoltajia, joista valtaosa on naisia. Valtaosa aikuiskoulutustuen saajista on 30-44 vuotiaita.

Aikuiskoulutustukea käytetään eniten sosiaali- ja terveysalalle kouluttautumiseen, jossa Työelämäbarometrin (2023) mukaan on erityisesti työvoimapulaa ja tämä kehitys on jatkumoa aiemmille barometreille. Työllisyysrahaston mukaan sosiaali- ja terveysalalle aikuiskoulutustuella kouluttautuneita oli vuosina 2018-2022 n. 10000 ja 64% heistä toiselta alalta sote-alalle vaihtaneita, joka on alana naisenemmistöinen (Terveys- ja sosiaalipalveluissa työskentelevien naisten osuus alasta on 85%). Aikuiskoulutustuen lakkauttaminen vaikeuttaisi selvästi alanvaihtoa sote-alalle, josta voi aiheutua mm. sote-alan henkilöstöpulan pahenemista ja töissä olevien työssäjaksamisen heikentymistä työkuorman kasvaessa.

Työelämäbarometrin mukaan tulevaisuudessa tarvitaan mm. digiosaamista ja tietoturvaa, jotka mahtuvat aikuiskoulutustuen yhteen suosituimmista hyödynnettävistä tekniikan alan opinnoista. Näille teknologia-aloille kouluttautuvia naisia tarvitaan lisää, sillä naiset ovat edelleen aliedustettuina nk. STEM-aloilla.

Työllisyysrahaston teettämän kyselyn mukaan aikuiskoulutustukea saavien päämotivaatiotekijöitä ovat 1) alan vaihto 59%, 2) Kuormitus työssä 58% (Yli puolet työllisyysrahaston asiakastutkimukseen vastanneista koki opintovapaan vaikuttaneen kuormitukseen työelämässä ja vastasi vaikuttavuudeksi 9 tai 10, ka 8.1.) ja 3) työuralla eteneminen.

NYTKIS on huolissaan siitä, että aikuiskoulutustuen työllisyysvaikutusten arvioinnissa on otettu huomioon pääsääntöisesti vain laskennallisesti verotulojen kasvusta ja etuusmenojen vähentymisestä otetut vaikutukset valtion talouteen ja vaikutusarvioinneissa on epävarmuustekijöitä eikä ne riittävällä tavalla ota huomioon hyvinvoinnin ja elinikäisen oppimisen edistämistä työelämässä. Aikuiskoulutustuen rahoituksesta vain yrittäjien aikuiskoulutustukea tuetaan suoraan valtion varoista, työntekijöiden aikuiskoulutustuki katetaan työnantajilta ja työntekijöiltä kerättävillä työttömyysvakuutusmaksuilla.

NYTKIS haluaa nostaa aikuiskoulutustukeen liittyvään keskusteluun esiin myös lainapainotteisin mallin ongelmallisuutta ottaen huomioon naisten miehiä matalamman tulotason ja kuinka näemme sen, että mikäli siirryttäisiin kohti lainapainotteista mallia,

se suosisi todennäköisesti enemmän niitä, joilla on työelämän keskellä opintoihin varaa ja näin ollen sillä olisi syventäviä vaikutuksia koulutukselliseen eriarvoisuuteen.

NYTKIS on myös huolissaan siitä, että ovatko tilastoidusti korkeakoulutuetut aikuiskoulutustuen saajat sellaisia henkilöitä, joilla on loppuun asti saatettu korkeakoulututkinto, vai onko tilastoissa mukana korkeakoulutettujen osalta myös sellaisia, joilla on vain joitain opintoja korkeakouluopinnoista, mutta ei tutkintoa. Työllisyysrahaston mukaan aikuiskoulutustukea haettaessa, koulutustason ilmoittaminen on vapaaehtoista.

Vuorotteluvapaa

Vuorotteluvapaan on tarkoitus edistää työhyvinvointia ja toisaalta työllistää työttömiä työnhakijoita sijaisuuksiin. Naiset käyttävät vuorotteluvapaata noin kaksi kertaa miehiä enemmän ja sitä käyttävissä naisissa korostuu erityisesti hoiva-ala kuten varhaiskasvatuksen opettajat ja sairaanhoitajat.

Työssäkäyntitilaston aineisto osoittaa, että lyhyen aikavälin työllisyysvaikutuksiltaan parhaita työvoimapolitiittisia palveluita ovat vuonna 2018 olleet vuorotteluvapaasijaisuudet.

Vuorotteluvapaalle jäämisen tärkein syy on halu pitää taukoa työelämästä (21%) ja saada lisää aikaa perheelle (17%). NYTKIS korostaa, että palkansaajien jaksamisongelmat ja erityisesti mielenterveyssyistä työelämän ulkopuolelle jättäytyminen on merkittävä kansantaloudellinen ongelma. Naisilla mielenterveyden häiriöt ovat jo yleisin syy sairauspäivärahan saamiselle ja ne ovat myös alle 35-vuotiaiden naisten suurin syy jäädä työkyvyttömyyseläkkeelle.

Puolesta,

Silla Kakkola
pääsihteeri
Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry

Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry kokoaa yhteen kaikkien eduskuntapuolueiden naisjärjestöt, Naisjärjestöjen keskusliiton, Naisasialiitto Unionin sekä Sukupuolentutkimuksen seuran.